

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенографски протокол

ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

О Б С Ъ Ж Д А Н Е

ПОСТАНОВКАТА НА ПИЕСАТА "ЯНУАРИ"

О Т

Йордан Вадичков

Режисьор: Крикор Азарян

С о щ и я

14 юни 1982

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.
I. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	
предс. Дико Фучеджиев	4
II. ИЗКАЗВАНИЯ ПО ПЪРВА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД	
Славка Славова	5
Пелин Пелинов	6
Юлиан Вучков	7
Сава Хашъмов	12
Николай Люцканов	15
Татяна Масалитинова	20
Рачко Ябанджиев	21
Енчо Халачев	22
Антония Каракостова	25
Иванка Димитрова	28
Николина Лекова	30
Банчо Банов	31
Крум Табаков	32
Асен Шопов	33
Крикор Азарян	37
Йордан Радичков	37
III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	
предс. Дико Фучеджиев	42
IV. ВТОРА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД	
предс. Дико Фучеджиев	44
Банчо Банков	44
Татяна Масалитинова	45
Сава Хашъмов	46
Кирил Кавадарков	
Иванка Димитрова	47
V. ЗАКРИВАНЕ	
Дико Фучеджиев	47

ПРИСЪСТВУВАЩИ

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Членове: Банчо Банков

Пелин Пелинов

Антония Каракостова

Асен Шопов

Енчо Халачев

Николай Люцканов

Крикор Азарян

Славка Славова

Татяна Масалитинова

Иванка Димитрова

Николина Лекова

Рачко Ябанджиев

Емил Стефанов

Сава Хашъмов

Велко Кънев

Кирил Кавадарков

Крум Табаков

Кирил Неделчев

Юлиан Вучков

ОТСЪСТВУВАЩИ

проф. Филип Филипов

Стефан Данаилов

Ванча Дойчев

Георги Черкелов

Васил Стефанов

Димитър Канушев

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенографски протокол

ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

О Б С Ъ Ж Д А Н Е

ПОСТАНОВКАТА НА ПИЕСАТА "ЯНУАРИ"

от Йордан Радичков

Режисьор: Крикор Азарян

Състояло се на 14 юни 1982 година

в Заседателната зала на театъра

Начало 19 часа

- 0 -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Другарки и другари,

Откривам заседанието на Художествения съвет при следния

Д Н Е В Е Н Р Е Д :

1. Обсъждане на постановката на пиесата "Януари" от Йордан Радичков, режисьор-постановчик Крикор Азарян.

2. Разни.

Имате ли предложения по дневния ред? Няма. Пристъпваме към първа точка от дневния ред: обсъждане постановката на пиесата "Януари" от Йордан Радичков. Произведението е известно в нашата литература, известно е и в театъра, правено е веднъж в

Пазарджик, в Русенския театър и в Държавния сатиричен театър.

Ние се обърнахме към това произведение, защото смятаме, че то е едно от най-добрите произведения от съвременния фонд на нашата драматургия. Задачата ни беше да направим наш вариант на това произведение. Авторът Йордан Радичков е познат в нашия театър с реализацията на пиесата му "Опит за летене".

Пиесата е реализирана и в Белград на сцената на Югославския драматичен театър от Крикор Азарян.

Има думата др. Славка Славова.

ИЗКАЗВАНИЯ

СЛАВКА СЛАВОВА:

Другари,

Толкова ми хареса и толкова силно впечатление ми направиха и пиесата, и режисурата, и играта на колегите, толкова съм развълнувана и към толкова мисли ме тласна всичко, което видях на сцената, толкова различни неща почувствувах, че, право да си кажа, рядко съм излизала така горда, задоволена от нещо, което е направено на наша сцена. Щастлива съм, че имаме такъв автор, щастлива съм, че така може да работи един режисьор, щастлива съм че имам и такива колеги.

Никаква забележка, никаква претенция, нищо повече не мога да поискам от едно такова представление, само ми се струва, че след като станаха ангели актьорите заговориха много тихо. Някои реплики ми се губиха и недочувах. Искам по-ясно да чувам какво се говори, да не се напругам.

Пожелавам им "На добър час!". Ще имаме с какво достойно да се покажем, докато трае Театърът на нациите. Това е едно представление, с което ще може да се пътува, достойно да се по-

казваме и да кажем, че и ние имаме такъв театър, че знаем да правим такъв театър. "На добър час".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Пелин Пелинов.

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ:

Другари,

Първо аз трябваше да взема думата, тъй като съм драматург на постановката. Преди всичко искам да кажа, че харесвам това представление. Гледал съм всички други постановки на "Януари", които се играха в Русе и Пазарджик, както тази и в Сатиричния театър. Неизбежно се налага едно сравнение с тях. Мисля, че тази постановка е най-зрялата, макар че тази в Пазарджик беше най-впечатлителната. Струва ми се, че ние никога няма да забравим онова, тъй като за първи път видяхме такова нещо и както всяко нещо, видяно за първи път, то остава завинаги в паметта.

Но нашата постановка сега ми се струва по-зряла и по-дълбоко професионално направена. Вероятно това се дължи на опита, макар че да е много трудно нещо веднъж добре направено да се повтори на сцената. Ако трябва да се добави още нещо, то ми се струва, че такова представление, такъв тип театър, такъв тип драматургия, такъв начин на актьорска игра за първи път се появява на тази сцена. Някои могат да кажат, че това е лошо, че нужно ли е на Народния театър да прави експерименти. Аз смятам, че е нужно. Народният театър е затова народен, за да търси, за да открива и драматургия, и нови подходи към сценичните образи.

Това е едно необичайно представление за Народния театър – не за българския театър – и то ще изиграе много положителна роля в бъдещото му художествено творчество. Това е една

много интересна, много своеобразна, ако използваме и жаргонната дума, малко "шантава" пиеса, но тя си има своя дълбок смисъл, своите проблеми, по особен начин, по радичковски казани, никой не може да я сбърка. Тя е нещо своеобразно в цялата българска драматургия и в цялата българска литература.

Смятам, че режисьорът е намерил верния ключ за нейното сценично пресъздаване и представление се е получило. Няма да анализирам отделните образи, защото не намирам в тях неща, които лично са ме подразнили, които биха могли да се поправят, макар че ние, театроведите, сме свикнали да казваме: "Е, още ще трябва да улегне представлението, още трябва да се намести", словото понякога не се чува и не се разбира достатъчно - някои дребни детайли могат да те подразнят, но общото впечатление от тази постановка е много добро и както каза Славка Славова, аз му пожелавам "На добър час".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Юлиан Вучков.

ЮЛИАН ВУЧКОВ:

Другари,

Аз също смятам, че това е една интересна постановка след един момент, в който всички ние от Художествения съвет се колебаехме дали безспорният успех на Пазарджишкия театър ще се повтори на сцената на Народния театър, тъй като наистина онова представление беше много ефектно, правеше голямо впечатление, беше празнично, много лирично, същевременно много хумористично и много сатирично. Изобщо наложи се с едно жанрово разнообразие, с това, че не можеш да му определиш жанра - това, което е характерно поначало за драматургията на Радичков и е неин плюс,

че трудно можеш да я вкараш в една определена жанрова категория и да кажеш дали това е комедия, или драма, или притча, или сатира, дори и фарсови моменти има в нея. Аз винаги съм бил привърженик на тази драматургия и мисля, че това е нейното бъдеще и че тя не е така строго разгърната в жанрово отношение.

Когато дойдох да гледам се съмнявах, честно казано, дали ще се повтори този ефект. Разбира се, не бива да се правят в никакъв случай паралели, защото подобни паралели винаги са механични, елементарни и наивни в последна сметка. Това са различни колективи, но без да искаш неизбежно се налага да се направят известни съпоставки. Мога да кажа, че ако предимството на онова представление беше в това, че беше малко по-ефектно във всички ситуации, тук то не е еднакво ефектно навсякъде, това представление има тези предимства, което ще ви изнепада, но мен ми се видяха героите на тази постановка в Народния театър по-приятни, по-сърдечни, по-симпатични. Всичкото им раздвоение, с всичката им сложност, с всичките им колебания, с всичките им хитрости те ми се видяха по-приятни. Може би е субективно това усещане, но в онази постановка надделяваше лукавството, надделяваше коварството. Тук го има – и хитростта, и коварството, и желанието да се излъжат, но в основата си изпъква и доброто в човешката природа. Покрай хитруването тази двойственост, бих казал аз, на човешката природа и на човешкия характер, по-богато и по-точно е уловена. А оттам малко на дребно беше шмекеруването, хитруването на дребно като човешка психология надделяваше, докато тук вървят паралелно двете неща: хитростта на човека, но все пак неговата доброта, все пак жаждата му за близост, за съпричастие, за приобщаване към другите. Не смятам, че това е

маловажно, може Крикор Азарян да каже, че критиката много измисля неща, за които нито авторът, нито актьорите са мислили. Но важното е, че това е мое субективно усещане и никак не е маловажно, защото се отнася до смисъла и съдържанието на постановката.

Трябва да кажа, че няма слабо актьорско постижение в постановката, няма и средно, няма посредствено – всички актьори играят така, както ние банално казваме: много всеотдайно и много професионално – има ги и двете неща в тяхната изява с извънредно остро чувство за характерност, присъщо за актьорската палитра на Народния театър, този усет за характера, за особеното, за неповторимото, индивидуалното. Разбира се, в различна степен – не мога да кажа, че всички са еднакви актьорите, но не бива да ги мерим с везни. Може би моето предпочитание сега е към Кавадарков, който има такива върхове, които те омагьосват, има нещо, бих казал, неземно в неговата актьорска изява, просто надхвърля представите за обикновеното актьорско постижение. Може би и Антон Радичев може да бъде причислен, а като се позамислим малко ще видим, че всички клонят нататък, но Кавадарков аз смятам за връх в представлението.

Както знаем, в изкуството съвършенство няма, защото са съвършени само нашите критерии, няма и съвършени творби – Шекспир пише много дълго и разточително, например, въпреки че е моят първи гений. Бих искал и аз, както винаги, но този път в по-малка степен, да направя някои бележки. По мое убеждение представлението няма ударно начало. До идването на Кавадарков то е доста скучно, забелязват се елементи на известна умозрителност, актьорите излишно се изчакват, има доста паузи. А героите на Радичков са силни не само сами по себе си, а като комбинация,

като колектив. Те са като че ли част от един образ, колективен, общ. И всички образи са като че ли една черта, силно обобщена и синтезирана, на общия колективен образ.

Не чувствавам на моменти в първата част на представлението тази достатъчна спойка между актьорите. Малко са солови, блестящо изиграни актьорски партии, но малко солови, т. е. в мълчанието, във възприемането на този, който в момента има партията, нека и другите актьори с още по-голяма вътрешна активност, а и може би малко режисьорски, да се включат в цялото действие – така както се включва Радичев. Мога да го посоча за пример като един актьор, който блестящо играе и тогава, когато няма текст. А това е голямо изкуство. Вие видяхте как в залата му се реагира повече, когато той не говори, въпреки че и текста поднася много добре.

Мисля, че останалите актьори на места, когато нямат текст, нямат солова партия, малко формално все още в първата част на постановката не стигат върха на своята изява.

Във втората част на представлението – общо взето мисля, че първата е по-хубава, по-жизнена и уплътнена е, по-готова и по-завършена, най-общо казано – все още има някои мъртви или незаети зони. Например, четенето на писмото е скучно. Може това да е интересно на залата – това е мое мнение и не бих искал да споря – но е много дълго и ритмическо забавено, разводнено, разлято. Верно е, че хората в залата се смеят, а и авторът не случайно е написал текста, но става дума, че е скучно. Трябва да се има пред вид, че това не е театрална публика, която ще ви гледа и това нещо трябва да се освежи някак си, да се стъсти ритъма, защото става отекчително.

Ще ми позволите да направя още две бележки, които са по-съществени. Може да не съм прав, но аз бих искал след всеки убит вълк, върнат с шейната, да почувствувам още отражението на убийството на този вълк в тези актьори. Посрещането на седемте убити вълка да бъде по седем различни начина оценено. Непрекъснато да се наслаждават и да се натрупват това впечатление върху героите, да се изостря усещането за това, че всичко това минава през мозъците на тези хора, през тяхното съзнание и вече ги променя психологически. Това го има в представлението, но аз говоря за една по-голяма доза подчертаване на това — по седем различни начина и оттук вече едно наслаждане като психологическо отражение на това събитие, което все повече и повече изненадва, стъписва и кара тези хора да се замислят и по един по друг начин да общуват помежду си. Не казвам, че това го няма, но казвам, че мярката трябва да бъде, другарю Радичков, по-голяма като вътрешна наситеност, като оценка, а не да се изравнява, защото това е натрупване на факти, на събития, които пречупват тези хора, кара ги да се замислят, виждаме как изведнъж се намесва в тяхното общуване, стеснява се терена на жизнерадостното, безгрижието, тревогата и пр., все повече настъпва една замисленост, все повече героите разговарят и със себе си, освен помежду си, като рефлекс на това, което седем пъти натрупване на събитието.

Чувствува се в постановката и е търсено, но бих желал ~~в~~Велко Кънев да почувствувам в по-голяма степен не облекчението, че всички са умрели, а той е останал, а болката и замислянето за тези хора. Подчертавам, че това е търсено, но мисля, че той има таланта — той също играе великолепно — в по-голяма сте-

пен да подчертае не облекчаването от това нещо – да го има облекчението е човешко, но тук трябва да се изрази една мъка за това, че все пак тези хора са си отишли, едно замисляне, едно стъписване, в което да има тъгата, да има болката.

Вероятно ще кажете, че тези бележки са дребнави, общо взето в нашите художествени съвети не се приемат никакви критически бележки, всичко се хвали, всичко се утвърждава. Но аз държа категорично на моите бележки, това е моят характер, аз така мисля, друг мисли иначе – уважавам го и се радвам, че той мисли различно и това е интересно. Но както казах в началото това е една интересна постановка, със сериозни художествени качества и че това, което аз казах, е по посока на режисьорския замисъл. Мисля, че това Крикор Азарян го разбра, че е необходимо известно изостряне и уплътняване на някои акценти, за които мисля, че достатъчно ясно се изказах.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Хашъмов.

САВА ХАШЪМОВ:

Бих желал първо да припомня нещо и да кажа след това колко съм радостен днес. Искам да припомня как преди десет години Художественият съвет на нашия театър – не в този състав – с неопределеността на мнението си, да не кажа неразбирането на една драматургия, на една пиеса, на един автор – се опита да даде такива съвети на бъдещия постановчик на пиесата Методи Андонов, че той в последна сметка не направи пиесата.

Не искам с нищо да сравнявам онзи с този Художествен съвет, нито онова с днешното ръководство на театъра, но все пак по-добре късно, отколкото никога, Отново повтарям, че съм радостен, че тази пиеса съществува вече в репертоара на нашия театър

и навярно тя ще има много добра съдба на сцената на театъра.

Какво бих искал да кажа с няколко думи от първите и съвсем нестройни впечатления?

Първото нещо, което се чувства и тук на Съвета, а може би и навън, ще бъде така, че наистина човек веднага, излизайки от това представление, не може веднага да каже какво и как го е развълнувало, колко, какво и в каква степен го е накарало да се замисли. Смятам, че имаме среща с едно представление, което не може да се коментира изведнъж в кулоарите, не може да се коментира бурно, не може да се коментира разпалено, не може да се повтарят ситуации от пиесата и да се смееш по улиците или коридорите, да си припомняш едно, второ, трето...

Това е една постановка, която ни извежда от залата замислени, извежда ни от залата и може би малко тъжни – поне така е за мен и в никакъв случай не го считам като недостатък, а обратно – като едно голямо достойнство на пиесата. Защото пиесите на Радичков, които се играят в България, както и предишната ни постановка на "Опит за летене", в по-друга посока водят впечатленията на хората, впечатлението от току що видяното представление. Тук имаме среща с нещо по-друго, с нещо много по-вгълбено, много по-събрано – неща, с които се срещаме на сцената, които остават и ни карат самите нас да се вгълбяваме в себе си, да се замисляме за това, което сме видяли, за самите си нас.

Бих искал да кажа някои конкретни неща за постановката. Може би и аз греша – неволно правя сравнение с "Опит за летене", където всеки от актьорите имаше по една солова партия, която можеше да си изиграе като солист и чакаше този свой момент – тук не само благодарение на материала, който предлага пиесата, но

благодарение на властната режисьорска ръка аз видях един почти изравнен актьорски ансамбъл. Дори моментите, в които биха могли отделни актьори да направят нещо свое и да се изявят, като че ли самите актьори са подчинили тези свои моменти на този актьорски ансамбъл, който видях на сцената. Това не го приемам като недостатък, а като едно голямо достойнство на постановката.

Около всички тези актьори, които ние знаем като много ярки, като много набиващи се в залата в определени моменти с техни изяви в други пиеси и т. н., около всички тях като че ли беше завито булото на една тайнственост, на една приглушеност, на една събраност в самите себе си. Това считам за голямо достойнство както на режисьора, така и на актьорите. Разбира се, в името на тези хубави неща, които виждам аз, не би трябвало, както се каза вече, на места да се губи текста, да не се чува текста. Предполагам, че Крикор Азарян си знае много добре пиесата и наизуст и не усеща как на някои места не се разбира текста, особено в първата трета на първата част на пиесата и в самото начало на пиесата много малко се разбира на Венелин Нехливанов от текста, по-късно на Юрий не се разбира. При интермедийните сцени горе, когато свири вятърът, на Николай, особено когато е с гръб към публиката, не се чува текста,

Докато се репетираше не съм гледал цялостно, но чувах за някакви съмнения относно интермедията, ако мога да ги нарека така, защото за мен те не са интермедии, както ги видях те са много вплетени в пиесата, излизат от пиесата и влизат в нея, не звучат самостоятелно, не звучат концертно.

С изключение на интермедията с тенеца, когато много активно след интермедията започна действието в кръчмата, след другите интермедии ми се струва, че действието в кръчмата започ-

ва от нула – много бавно, много спокойно – от нула, а не продължава оттам, където е спряло.

Струва ми се, че твърде голо като възприятие мина велосипеда. Би могло да има по-друго осветление, по-нереално. Много откровено мина велосипеда.

КРИКОР АЗАРЯН:

Ще има облаци, но не са готови.

САВА ХАШЪМОВ:

Това са бележките, които исках да направя. Повтарям, че одобрявам състава, на страната съм на това представление, на тази пиеса, на тази постановка, на ансамбъла, на режисьора, на всички, които вземат участие.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Люцканов.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Колеги,

Вчера гледах първата част и бях разколебан малко във възприятието си. Днес трябва да коригирам впечатлението си, защото общото, голямото впечатление е, че сме изправени пред един интересен художествен факт, който прави впечатление, който вълнува, който не те оставя равнодушен – все едно дали в положителна или отрицателна насока – но не можеш да отидеш и да си изпиеш кафето спокойно, нещо е задействувано в теб.

Второ, винаги съм се ядосвал малко на художествените съвети: с какво да бъдем полезни на този етап на колегите си, какво да им кажем, за да станат нещата по-добри. Предполагам, че всички сме изпълнени с желанието да кажем нещо съществено, нещо интересно, което е реализируемо, което да стане. От тази

гледна точка много се затруднявам. Но това, което искам да кажа и от което вероятно има полза, защото театърът застава зад нещо или си прави корекция на възгледите, е за пиесата и драматургията "Януари". Не защото тук е авторът Йордан Радичков. По време на представлението аз си скицирах това, което искам да кажа. Ако не беше той тук пак щях да го кажа, така че то не е лицеприятие. Аз съм от пристрастните хора за тази драматургия. Ето една кратка историческа справка: преди девет години Гетман ни взе с Юлиан и Драгомир Асенов и още някои и ни заведе в Пазарджик да видим представлението и да се опре на мнение, за някаква морална подкрепа за тази постановка. Тогава представлението беше възприето доста по-сложно и противоречиво. Но мен ми направи дълбоко впечатление тогава спонтанното впечатление и възглед, който изрази и емоционална оценка, която изрази Гетман. Спомням си, че той каза приблизително: "Когато гледам това представление имам чувството, че съм си сложил една китка зад ухото, събул съм си царвулите и съм тръгнал по едно росно поле". Долу-горе това беше неговата оценка.

Винаги, когато чета Йордан Радичков, аз се забърквам и целият ми опит и възможности за аналитичност някак избледняват, затова че човек не е само настояще, минало и бъдеще, а това, че минава един влак, който ти напомня, че всичко е относително. Струва ми се, че нещо извисено има в този реализъм. Има нещо извисено в утвърждаването на тези стойности, които са забравени, има някаква болка във вика на Йордан Радичков за нашето минало, настояще, някаква светла тъга, светла скръб, както казва Пушкин, за това, което ние забравяме. Всичко това мен ме вълнува и ми се струва, че не само не трябва да отсъствува драматургията на Радичков от сцената на Народния театър, но тя трябва

ва по подобие на Йовковата драматургия, която е речувана и писана недописана е влизала в репертоара, да присъствува винаги в репертоара на Народния театър. Той има произведения, които могат да бъдат реализирани и на Камерна сцена, стига да има инициативни и смели хора, които да го разберат и да намерят плът и кръв за тези негови произведения.

Четвърто, естествено, налага се един паралел между онова и това представление. И в двата случая това е талантливо произведение. И в двата случая, поне по моя преценка, това е най-доброто представление на Крикор Азарян от всички, които аз познавам, както и на Младен Младенов. Не бих могъл да отделя тази постановка тогава и сега от решението на Младен Младенов, което в начало ядосва с това натрупване, а след това си казваш, че другояче не може, той те убеждава и ти налага присъствието си. Налата и на режисьора някакъв начин на мислене: метафорично, сложно, многообразно, многопосочно.

Струва ми се, че в някои отношения онази постановка беше по-силна със своята първичност, непосредственост, а тук както ли имаме някаква стъпка към зрялост, което отбеляза и Юлиан Вучков. Радвам се, че Юлиан Вучков сега твърде спонтанно и категорично утвърждава драматургията и постановката. Това ми е приятно.

Струва ми се, че в постановката на Азарян сега има малко повече – както Гогол казва, че умният човек не може да не е малко тъжен – той прозира много неща. Авторите на постановката са станали по-умни за тези девет години, умъдряли от живота, ни поднасят представление, в което има не толкова хубав звук, не толкова празненство, както в онова, но има плът, усет, повик, въплъщение на нещо по-сложно и на желанието да ни внушат, че

този живот е по-сложен, отколкото изглежда.

Спомням си, че при онази постановка аз се чувствавах така, като че ли съм се пуснал от хорото, а сега излизам като че ли съм бил на помен, когато сме си спомняли някой човек – интересен, красив, когото все още жалим, но не жалим с една безизходна скръб, а с нещо красиво и приятно. Това ми се струва, че е новото, това е хубавото, в това аз намирам стъпка към нещо ново.

Естествено е човек, мислейки върху драматургията на Радичков и върху логиката на неговата драматургия, стига до моменти, които за мен са необясними и са едно от двете: или аз не мога докрай да си дам точна сметка и съм останал малко буквален в тълкуването на нещата или си заслужава като провокация да се кажат. Веднъж на плажа в Созопол стояхме с Богданов, който ми казваше така: "Люцканов, науката още нищо не е открила. Представи си един огромен килим и е повдигнат само единият край – оттам нататък нищо не е ясно. Аз знам, че чудеса няма, но въпреки това, ако ми кажат, че на харманите на един покрив е кацнал ангел – знам, че няма ангели, но ще отида да проверя".

Откъде са тези чудеса? Защо всички хора в пиесата разговарят за тенеца, защо се лъжат един друг, защо се появява велосипед? Или защото са богати и говорят мъдро за неща, които аз знам, че не са верни, но все пак ги слушам, или толкова богатата и сложна е българската душа, че тя може дори визуално да извика миналото и бъдещето пред взора си.

По какъв начин всичко това става много целенасочено в конкретното сценическо присъствие на артиста аз не знам. Но от тази гледна точка, като че ли някъде – имам усещането – поради недостигане на словото или пък увлечение по нещичко, по

хватка и т. н., на моменти ми се загубва яснотата и категоричността, целенасочеността на физическото присъствие. Това го казвам само като провокация.

Много голяма част от словото на Юрий Ангелов ми се загубва – не чувам, не разбирам какво казва. Голяма част и от думите на Николай ми се загубиха, не разбирах какво се говори. Също и децата, когато викат, не можах да ги разбера. Някъде в началото, което след това изчезна, ми се видяха познати бои у Велко Кънев и Кирил Кавадарков, които играят великолепно, но някакви познати бои от "Двубой" ме споходиха, но след това те изчезнаха, когато овладяха пространството и при взаимоотношенията с партньорите си. Някъде при сбогуването или миг преди сбогуването у Кирил Кавадарков, който играе с мощно присъствие, малко започна да се появява една маниерност, спада малко повече пластическия рисунък, отколкото простата задача. Ето тези неща ме караха понякога да се замислям върху това защо хората са такива, защо присъствуват по такъв начин, защо вярват или не вярват на чудесата и т. н., защото ни отвличаха от време на време или с неразбирането на текста или с някакви маниерни средства, които след това изчезнаха. Казвам това, по което човек може да се замисли и да го оправи, защото, ако сериозно решим да си помагаме един друг, трябваше да дойда преди десет дена, да провокирам, да поговоря с режисьора и т. н.

Ние сме изправени пред един много интересен художествен факт. Отначало имах съмнение, че да се възстанови една постановка, каквато беше, има ли смисъл. Да, има смисъл. Това е интересно, то трябва да се пази. Жалко, че тогава не е запазено, да си стои и да живее в репертоара на един голям театър така,

както МХАТ пази 50 – 60 години своите произведения и се сменят поколения след поколения с такива интересни произведения.

Пожелавам "На добър час".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Масалитинова.

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

Ще бъда съвсем кратка. Нямах възможност да гледам пазарджишката постановка – бях гледала само една репетиция и то половинчато в Сатиричния театър на Шарланджиев. За първи път ще говоря не като член на Художествения съвет, защото не знам какво да кажа. Прекалено много съм развълнувана от това, което гледах – първо от произведението, което страшно силно ми подействува в този му вид и в този мой период от живота. Приемете ме като публика. Много се смях, плаках, много силно достигна до мен поне това, което вероятно е заложено в пиесата.

Тук се казаха умни неща от хора, които разбират работите, от хора компетентни – вероятно нещо не се чува, вероятно има неща, които могат да се стегнат, но това мен не ме интересува, има кой да го каже и са го казали вече. Искам да кажа, че това е едно голямо произведение, че това е едно представление, което трябва да си много душевно грубо и да си изостанал от световната съвременна драматургия, за да не се развълнуваш, да не харесаш и да не възприемеш това, което днес гледахме.

Горда съм, че в нашата драматургия има такива произведения, които са на равнището на големите съвременни от този вид произведения в света.

Не знам какво е било пазарджишкото представление, но мен това представление малко е да кажа, че ми хареса, то ме разтърси.

Смятам, че колегите играят великолепно. Бях напред в салона и всичко чувах – те така направиха, че аз разбрах пиесата, до мен тя достигна, много ме развълнува. Искам да им пожелаая "На добър час" и да благодаря на автора, на режисьора и на колегите, че ние имаме възможност за такъв художествен факт в нашия театър и дано да има повече такива представления.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Рачко Ябанджиев.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ:

Колеги,

Не бих искал да повтарям това, което се каза. Аз съм един от по-старото актьорско поколение и искам откровенно да призная, че такъв род постановка ние не сме имали. Спомням си, че някога имаше една унгарска пиеса с такава фантастика бяха направили. Смятам, че ние трябва да имаме такъв род постановки в нашия театър.

Прави ми впечатление това, че режисурата и сценографията са с един и същи почерк – почерка на Радичков, хванали са Радичковото, тази особена специфика на неговата драматургия, което е много хубаво и това е една голяма сполука.

Разбира се, представлението вълнува, много дълбоко се замислих за някои неща, за някои мисли на Радичков, така се развълнувах, че както каза и Татяна, някъде плаках. Така не съм се смял много отдавна в Народния театър и така не съм се радвал на състава на Народния театър. Крайно време е нашите режисьори, режисурата да смятат, че с тази труппа на Народния театър всичко може да се направи, всякаква пиеса може да се постави, всякакъв автор. Да спрем да търсим вече "назаем" творци.

Трябва да се обърне внимание на това, че някъде се губи текста, защото текстът на Радичков трябва да достигне, да не се губи нищо. Но много ми се иска това, което разказва Юрий, за това писмо на природата, трябва всичко да се чуе, със запетайките, с точицата, където е сложна, където е "пърхавопиленце" – това е една поезия, това е една красота. Това нещо трябва да стигне до публиката. Чел съм го и когато гледах представлението се измъчих, че не чух всичко. Искан ми се това да бъде добре пласирано до публиката, защото това е такава любов към природата, която трябва актьорски да излезе напред. Струва ми се също, че той нещо преднамерено прави с говора, с интонацията. Ако говори нормално ще бъде по-добре.

За интермедиите смятам, че това е пак в стила на постановката, то си върви съвсем нормално. Разбира се, би трябвало, общо взето, на много места ритмически да се стъсти. Но мисля, че няколкото репетиции, които остават или когато дойде срещата с публиката, това нещо ще се оправи.

Радвам се на това представление и от сърце му пожелавам "На добър час".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Халачев.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

Другари,

Искам да подчертая, че имаме една много сложна постановка, която показва, че пиесата на Йордан Радичков не е мъртва, не е едnodневка, не е остаряла, а е писана като че ли сега и потвърждава онова, което тя носи в себе си.

Гледал съм постановката в Пазарджик и през цялото време си мислех какво ново ще ни покаже режисьорът и като че ли

в първата част почти нищо ново няма и че това е старото представление от Пазарджик. Трябваше да мине доста време, дори след представлението, за да разбере, че духът на представлението е променен и новото е, че сега представлението е по-поетично, по-умъдрено, по-тъжно, по-философско, по-вгълбено, с по-богата мисъл и всички онези белези, които биха ни дали основание да го наречем по-зряло, много по-зряло произведение. В това намирам съществената разлика между онова, което гледахме в Пазарджик. Онова като че ли беше по на първи план, по-ефектно, правеше впечатление, бих казал дори по-директно. Тук е погледнато, като че ли е запазена първоначално намерената форма и на тази форма един малко по-друг ъгъл на едно по-голямо изследване, ако може така да се каже, на тази душевност богата, българска, залегнала в драматургията на Радичков, необичайна, невероятна, бих казал парадоксална, но заедно с това и реалистична.

Мисля, че това е големият принос, който Народният театър дава специално за това представление и това е достатъчно, за да кажем, че театърът е имал основание да посетне втори път към тази творба, която е позната на същия режисьор. Искам веднага да подчертая много сериозното присъствие на сценографа. Дори трудно бих го отделил това нещо като мислене не само във визуалната постройка, но като мислене, което до голяма степен определя общия път на произведението, на постановката. Заедно с това искам да посоча и присъствието на Николай Николаев, който присъствува не само с актьорското си обаяние, но и с всички онези неща, така необходими и ефективни вътре в представлението и толкова задължаващи в драматургията, които по един великолепен начин се допълват към общото решение.

Тук може би ще повтори Вучков, но той е прав, че дей-

ствително е скучна сцената с четенето на писмото. Тя е дълга, а това ще рече скучна. Дори Антон Радичев не можа да я спаси с ефектите, които прави. Струва ми се, че там има нещо нерешено, недоразкрито или не така ярко разкрито...

ЮЛИАН ВУЧКОВ:

И малко кичово, малко естрадно...

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

Струва ми се, че излиза извън общото решение. Ако се намери друго решение или съкращаване на част от текста би спечелило от това цялото представление. Струва ми се, че е напъната тази сцена, а където сцените са напънати, те не вървят. Мисля, че такива напънати сцени има и в първата част на първата част на представлението. Като че ли са малко преднамерено поставени героите – може би е неточна думата, но има нещо също така, че не е търсена естествена среда и атмосфера, която режисьорът е намерил по-късно, в която те плуват и като че ли от само себе си вървят в действие. Може би това е мое лично впечатление, но то беше категорично за цялата първа част, която е малко мудна и не остава ясно впечатление накъде ще тръгнат нещата по-нататък.

Мисля, че заедно с това, което казах, трябва да подчертая един блестящ състав, който присъствува в това представление – един състав, който с много голяма лекота и без никакви видими външни усилия се справя с едни по-сложно поставени задачи като мислене, като присъствие на сцената, с едни доста статични иначе решения, но с вътрешно богати разнообразни актьорски покрития. Трудно ми е дажа кой повече, кой по-малко, тъй като равнището е твърде богато и разнообразно.

Накрая искам да кажа, че това е една много добра по-

становка и съжелявам, че в края на сезона излиза това нещо и ще трябва да се прекъсне.

Пожелавам "На добър час".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Каракостова.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

Колеги,

В репертоара си ще имаме две пиеси на Йордан Радичков, но ми се струва, че и пет да имаме, би било добре и за театъра, и за публиката. Много се радвам, че именно Крикор Азарян осъществява тази пиеса на Радичков в театъра. Каза се, че много неща звучат по новому, че тя е по-пластична, по-философска като тълкувание, по-българска.

При цялата ми любов към пазарджишката постановка, която, според мен, беше шантава, ми се струва, че тази е с по-голяма любов към българската шантавост постановка.

Верни са и всичките думи за декора.

Представлението е на старт, то е една голяма постановка, но ми се струва, че ние като че ли посвикнахме с магията на Радичков или твърде ясен ни се стори този драматург, но има места в представлението, които се губят именно поради това, че Радичков ни се стори много ясен. Все едно, че всеки път в кръчмата има вълци замразени. Тези вълци някак си изведнъж престанаха да действуват като шок на възприятието – те не пречат на никого. А има цяла реплика: "А бе да разтребим тези вълци" – това е ядът на човека, че му пречат на движението, дори като реакция. Струва ми се, че трябва да присъствува някаква колективна оценка за тези вълци. Това в Пазарджик ми правеше безкрайно силно впечатление. Сега вълците увисват в малко задъхания ритъм на постановката

като една останала бутафория: заминал човек, върнал се вълк и след това престават да действуват, а те трябва непрекъснато да шибат в оценките си актьорите в този процес на познанието, който се изгражда, на познанието с всичките му въпроси, странности и недоумението на човека пред загадките на живота. А вълкът седи там в кръчмата и непрекъснато погледът му трябва да се препъва в този вълк и да го тласка към тази загадка така, както те имат невероятни колективни оценки на Софрона, блестящи. Но по същия начин, ми се струва, трябва да се потърси и оценката на вълка, да играят тези вълци в кръчмата и дори яда, че не могат да намерят загадката на това нещо.

Същата причина е с писмото – излиза, че те винаги са получавали писмо от тенци. Невероятно, то е дори през невярването, невъзможно е това нещо да пристигне писмо от тенец. Как стават тези неща? Тази тема, която е основната в образа на Юрий Ангелов и която хлътва, т. е. той е неверникът, той на всичко се противопоставя, ми се струва, че той малко стилистически изпада от представлението, тъй като се опитва да се преструва на нещо. А той е интересен с това, ако си е самият той, чудо дете, да бъде естествен, запаленият от идеята. Той е талантлив и за тези два дни до премиерата ще получи това, което му е необходимо в постановката и ще се приобщи към тази тройка, която завършва представлението, към която искам да прибавя и Георги Мамалев. Говоря за тройката Велко Кънев, Кирил Кавадарков, Антон Радичев, към нея и Мамалев с една забележка за финала преди тръгването. Струва ми се, че там има нещо неверно като действие: да може да танцува, но всичко това е през трагиката, през страшното, през тревогата за роднината, с когото не се знае какво е станало, преодоляването на страха.

Приемам интермеделите, които разширяват панорамата на селото, затрупано от тези вълчи преспи, селото е затворено в себе си, селото, живеещо от сватбата до загубата на човека и животът, който се върти с миналото и бъдещето — всичко наведнъж — този калейдоскоп. Струва ми се, че са успех интермеделите в постановката. Затова и специално във финала голяма заслуга има Николай Николаев, който блестящо дирижира хорото на мъртвите и живите.

Струва ми се, че в миманса все още има нещо, което е недоизпипано, дори в изпълнителя, който играе ролята на бабата, нещо, което не е точно на равнището на постановката. Не е още тази чистота, която има представлението.

На места не се чува и това е опасно, напрягаш се, а текстът на Радичков трябва да достига. Не се чува не само Венелин Пехливанов в началото, както и Юрий Ангелов, но има сцени, които са с разпилян звук. Трябва да се засили малко словото. Трябва да се има пред вид, че в тази конструкция звукът хлътва, те говорят в кутия.

Този сезон беше невероятносилен за театъра като цяло, с всичките му постановки, започвайки от "Зидари", "Неочакван гост", "Котка върху горещ ламаринен покрив", "Пожарът", "Януари". Струва ми се, че отдавна не сме имали такъв труден и ползотворен сезон, който носи удовлетворение, поне аз изпитвам това чувство.

Пожелавам "На добър час"!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Иванка Димитрова.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Другари,

Доста неща се казаха вече по постановката. Искам да кажа, че не приемам тя да е експеримент за театъра. Това е не само една талантлива пиеса, но една добра драматургия, мощна, която с невероятната сила на художника се докосва до националния характер, до нашата душевност, до душевността на нашия народ. Струва ми се, че този автор ние нямаме право да не го играем и да се борим за всяко негово произведение.

Това е една великолепна постановка с много дълбочина, красота. Тримата автори на постановката: Крикор Азарян, Младен Младенов и Николай Николаев имат огромни постижения в търсене на философския смисъл, на тази сложност на мечтаещия българин, който винаги иска да хване нещо, което го няма на този свят и когато го досегне, то престава да бъде чудо и отива към новото чудо.

Искам да си дам сама сметка защо пазарджишката постановка ми подействува по-цялостно, въпреки огромната разлика и силата на художествените факти на сцената. Дори работите на Младенов сега и новите изобретения на Николай, които видяхме. Мисля, че тук режисьорът има още да поработи, за да не пречат тези нови ефекти, които, разбира се, не са случайни, а да допринасят, да разширяват, да усложняват неговото търсене. Но недостатъчно художествено, органично са свързани и оттук има някакво желание да се слуша пиесата и се явяват като че ли премного тези театрални фокуси. Ако се обърне внимание защо са сложени, то тук вече авторът на постановката иска с по-големи шепа да бърка в истината, да я разкрие с помощта на тези великолепни, невероят-

ни актьори, особено тази тройка, за която се каза.

Защо се явяват такива места, като писмото, което е невероятно, но защо има усещането, че то е дълго. Мисля, че тук режисьорът не е отишъл цялостно в решението. Отива към решение на соловата партия, а другите са пасивни. Разбира се, в пасивността също може да има решение – Кавадарков го има на места, Велко си почива и т. н. И тук, както и на много други места, невземането на задачата цялостно на отделните герои от тези, които съпътствуват неговото действие, се получава забавяне, изхабяване на нещата, не отиване към чудото и чакане на чудото и възприемане на чудото, а всеки си чака – на много места – своя момент. И тук ние губим текста на Радичков, което никак не е добро при тази великолепна постановка. Трябва да се намерят – може би това е въпрос на смесване, доколкото зная при тази сложност на постановката, тези фокуси и т. н. Може би е нямало време за връзване, но сигурно това ще стане. Но бих помолила режисьора да обърне внимание за духовното присъствие, разбира се и театрално, на нас, зрителите, на тези, които съпътствуват дадения герой при решаването на своите цели. Тук нещо става, което губи нишката на действието и започват да се явяват ефект след ефект. А за да бъде действително голяма постановката с това, което е заложено в решенията на тримата, които създават постановката, в огромния талант и постиженията на образите и характерите на всичките, мисля, че е необходимо още нещо да се помисли и построи не само като присъствие, а тук-таме и като решение от страна на режисьора за тяхното присъствие. Тогава ще имаме абсолютно завършено представление и ще отговорим с открито сърце на този голям български автор. Да си пожелаем и други път да имаме срещи с него и с такива творци, които са създали такава

голяма постановка. "На добър час".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Лекова.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА:

Колеги,

Много неща се казаха и не мога да не се повтора с някои от тях. Трябва да си призная, че със страх дойдох да гледам това представление и не заради автора, не заради режисьора, не и заради колегите си, а защото още помня пазарджишкото представление.

Репетицията ми направи много хубаво впечатление, по-добро от това за пазарджишкото представление. Доста се говори на тази тема и няма да повтарям колегите си, защото съм съгласна с тях. Вярвам, че това, което се каза за доосмисляне в присъствието на колегите, непременно ще се получи, защото с голяма любов присъствуват в тази постановка, с изключително актьорско майсторство и любов към автора.

Искам да използвам присъствието на техническия директор, на завеждащ постановъчната част и да кажа, че както постановката е сложена актьорски, така е сложена и технически. Това публиката няма да го забележи, ако не стават гафове. А ние много често сме свидетели как се разпадат постановките при едно великолепно решение именно поради тези причини. Затова пожелавам на техническите служби, както и на художника, и на режисьора, и на самите актьори, и на Николай Николаев да пазят в това отношение постановката. Зная, че са имали големи трудности и затова говоря така. Ако след няколко представления започват да се чувствуват недостатъците вътре в нашата работа това ще се отрази на цялостното възприемане на постановката.

Желая "На добър час" на колегите, на режисьора, на всички.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Банчо Банов.

БАНЧО БАНОВ:

Другари,

Ако аз вземам думата, то е само за да добавя няколко изречения с оглед на това, че се води протокол, който ще остане като история на театъра и когато някой ден се четат тези протоколи ще се знае как е било.

Пиесата "Януари" е пиеса, която беше представена за премиера в нейното сценично осъществяване преди десетина години в Народния театър. Ние имахме правото за първи път да я покажем на българския зрител, но както каза и Сава Хашъмов, театърът тогава не се оказа на необходимото равнище да излезе с тази пиеса в авангарда на българския театър.

Пиесата има своята страстна, неистова защита, бих казал, в Пазарджишкия театър. Не съм гледал русенската постановка, но тя има не дотам добър образ на сцената на Сатиричния театър. Оттогава тази пиеса не намери място на българска сцена. Трябваше да се намери човек, който да я постави на наша сцена. И затова вземам думата, да се отбележи в протокола, че този човек беше др. Фучеджиев. Без неговата категорична решителност и сега пиесата нямаше да види свят, нямаше да получи този бляскав състав, нямаше да се радваме на това бляскаво представление.

Мисля, че трябва да се подчертае тази заслуга, да се подчертае и художественият вкус и твърдостта на др. Фучеджиев за тази пиеса.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Крум Табаков.

КРУМ ТАБАКОВ:

Искам да кажа, че съм щастлив, че днес присъствувах на едно действително блестящо осъществяване на това голямо явление в изкуството. Присъединявам се към думите на Банчо Банов, че това е един принос за откриването на националния дух, на националната душевност. В това отношение смятам, че действително присъствуваме на едно голямо явление.

А това, че представлението е започнало мудро, то пределно ясно е, че актьорите трудно навлязоха в обстановката – може би поради присъствието на Художествения съвет – но после много добре се наместиха. Явно това е въпрос на репетиции. Единственото място, което ме тревожи, е писмото, което е един вид кулминацията на пиесата – получава се от умрял писмо. Това трябва да бъде някаква кулминация и не знам как ще се постигне. Неточностите на другите места са само въпрос на едно улягане на актьорите. Мисля, че това, което се каза като недостатък тук, е заложено в постановката и много скоро ще стане.

Специално за музиката на финала – това е едно много парадоксално решение да се направи това хоро на музиката на трубадурите от Средновековието. Лично аз го харесвам – получава се парадоксално по логичен път, но едно чудесно връзване на двете асоциации. Единственото, което е неудачно, е опитът да се подготви явяването на рая с тази музика. То е много кратко – края на първо действие и началото на второто – тези откъси, които се явяват и които, според мен, само озадачават, а не хвърлят мост, не подготвят този финал, а се явяват като изкуствени парчета и мисля, че просто няма нужда от тях. Защото финалът е

много силен с това парадоксално решение на хората и няма нужда от такава подготовка. Смятам, че трябва да се изчисти и да си върви чисто и тогава ще си дойде шокът на това решение на финала. Пожелавам "На добър час".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Асен Шопов.

АСЕН ШОПОВ:

Колеги,

Очевиден е фактът, подчертан от всички – художественият факт, който обсъждаме за радост в работата на театъра. Искам да кажа, че преди години още когато се появи представлението в Пазарджик беше едно театрално явление, което в никакъв случай не беше случайно, а беше зрял продукт на интелект, на сложна работа на един творчески колектив. Както не беше случайно явление "Опит за летене" на същия тандем в Перник, за да имаме притеснението дали ще се реализира така наречената нова редакция на пиесата в театъра.

Фактът, че представлението ще бъде направено и то по-сложно като анализ и като търсене, като разкриване на неговите страни, е безусловно и е една работа, извършена на базата на един опит. Тук висеше един проблем дали ще се реализира нещо, което е понятно за всички ни като професионалисти, в работата на театъра – дали ще се роди онази искра на откривателството, присъществувала в първото представление като дух, като атмосфера, като енергия на представлението на сцената или ще носи белега на нещо, което е макар и доразвивано, но търсено като построение. В интерес на срещата на представлението с публиката остава да се преборите с този вътрешен психологически факт на вашето съзнание, независимо от това дали той участва активно, съзна-

телно или не. Явно е, че всички се стремите към това и независимо от всичко вътре някъде съществува притеснението, че правим нещо познато за втори път. Това нещо, този втори опит да прескочим летвата, която сме поставили много високо, носи един такъв вътрешен праг, който се появи на днешната репетиция и който трябва да освободи малко съзванието на изпълнителите, че работата е завършена и да ги ангажира безпокойството, нерва на притеснението при среща със зрителя от това да се реализира онова, за което тук много хора споменаха – магията на представлението над и след анализа.

В този смисъл така трудната ^{за} реализация сценична драматургия на Радичков, почти недраматургична, също има някои опорни точки, които биха могли да бъдат хванати яко и те стоят някъде в бележките и изискванията, които Юлиан Вучков прави към вас, т. е. в цялата основа, която можем да погледнем като ежедневие, събитието пак съществува, което идва като тласък, идва като провокатор на действието и ще тласка действието нататък. И тези степенувани натрупвания, за които той претендира чрез първата, втората, третата и седмата случка на идването на вълците, нататък трябва, може би, да невротизира малко повече действието, някъде да върви към интонацията на хичкоковски усещания: какво става тук – получава се писмо, стават разни истории – да има натрупване на сценично напрежение, а не потопяване в изключително богатство от възприятия, които съществуват на сцената като информация, но малко в последователно постъпване.

Това ме накара да се замисля с какво все пак бихме могли да бъдем колегиално полезни при раждането на едно наистина чудесно нещо.

И две думи за нещо, което няма отношение към този

въпрос – за това чудесно нещо като обективен факт. Мисля, че най-хубавото на това представление от чисто моя гледна точка е фактът, че той мен, а всички присъстващи, ни изправя и ни прави свидетели на усещането на присъствието на театъра – театър в най-хубавия смисъл на тази дума – с присъствието на много театралност като степен, като яркост, но и в най-хубавия смисъл на думата като театър, който – трябва да се съгласим – че в много голям процент в нашата театрална продукция въобще отсъства, липсва. И нашият най-широк зрител има усещането, дори при най-добрите редакции, при най-добрите постижения, за нещо талантиливо, професионално, за нещо артистично, но за нещо достижимо, имаш чувството, че и аз като се кача на сцената мога да заиграя и мога да направя такова представление. Нещо по-близко до нормалното, до обикновеното, до познатото: бях на театър със силни усещания и преживявания, с интересно внушение на сцената към залата – и все пак липсва онова изключително усещане на наблюдателя на произведение на изкуството, който да каже, че това го е направил някой, който може само той да го направи, това е на някаква дистанция от мен, между мен и него има някаква разлика. Например, аз не мога и да допусна, че ще взема четка и ще нарисувам онази картина отсреща на стената. Това е работа на художник.

В голяма степен ние сме вещи и можем да направим това, което съществува на нашите сцени – до известна степен. Може би поради тесния контакт и широко развитата ни театрална самодейност, която внася едно усещане, че театърът е нещо обикновено, нещо достъпно, т. е. един сюжет, прилично разигран на сцената, вече е театър.

Затова ни се струва, че присъствието на Радичков като

репертоар в българския театър е не само добре, а е задължително като провокативност, като провокатор на начина на мислене, на вкусовете, на възприятията чисто зрителските. Ще се върна пак на Пазарджик – ако пазарджишкото представление някак си обслужваше авторите на постановката с това, че ги направи достойни на театралната общественост в София с едно или две представления и тези, които можеха там да го видят, то това представление е вече предназначено към зрителска София, която е ограбена от факта дали да я поставим, след като е поставена веднъж и която не е гледала представлението – след като това, което беше поставено в сатирата демонстрира, за съжаление, обратната страна: как Радичков, подхванат от тази страна, не може да бъде разкрит, как костеливият орих изисква много сложен подход към него, за да се разкрият другите стойности, да се разкрие атмосферата му, да се разкрие душевността, да се стигне до прозрението, до поетиката, до мисълта за философско обобщение, до мисълта за национално съзнание, духовност и т. н.

Това исках да подчертая, че изключително ценя и резултата, вярвайки, че хората някъде ще се задвижат в магията на театъра, а не в анализа на работата, който е извършен в срещите си с публиката и за изключително ценностното присъствие на Радичков с едната, втората и всяка следваща пиеса, която би поднесъл на театъра като стилистика, като особен вид театрално мислене. Не жанрът е този, който определя неговата необикновеност и особеност, а начинът на мислене, от което като провокатор имаме нужда.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Крикор Азарян.

КРИКОР АЗАРЯН:

Другари,

Много работи се казаха и за словото, и за текста – зная ги и имам известна вина, че досега не им обръсах много внимание, защото дълго време бяха на сцената, тъй като декорът не беше готов и късно слязох в салона и късно това стана проблем за самия мен, но сега много акцентувам върху това нещо и мисля, че ще се направи необходимото.

Искам да използвам случая, че тук има представители и на техническото ръководство, за да кажа, че постановката в това отношение не е завършена, не всичко имаме, а много от нещата, които имаме трябва да се поправят. Много моля в следващите дни да се обърне внимание на това, за да бъдем на ниво на предприемиерното представление в сряда.

Благодаря на всички за препоръките.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Радичков.

ЙОРДАН РАДИЧКОВ:

Другари,

Това, което се каза за постановката и за репетицията, която гледахме, е вярно. Искам да благодаря на ръководството на театъра, на директора на театъра за това, че се оказа гостоприемство на пиесата, макар и късно – тази пиеса десет години чака пред вратите на Народния театър. Няма да крия, че тази пиеса беше много одумвана. Не зная как беше в Пазарджик, но мисля, че там отиде една група, за да спре идването на пиесата в София. А и редица още бариери, но да не влизаме в подробности и задкулисни машинации по отношение на тази пиеса. Тя си има една своеобразна биография, доста печална и въпреки това аз се радвам,

че макар и със закъснение, пиесата намери прием на сцената на Народния театър. Може би малко късно, ако искаме да говорим откровено и ако искаме да бъдем реалисти и ако искаме да размишляваме трезво и здраво. И сега се отчита, че една постановка, направена преди десет години в провинциален театър с по-слаби актьори, с един дърводелец и един железар, с четири прожектора на сцената и една бас-туба и велосипед, предизвика шок сред софийската театрална публика, където бяха свикнали да играят само с едноредни сака на сцената.

През тези десет години театърът отиде много напред, много нови неща излязоха на сцената, разви се телевизията, нещо в живота се промени и се променя непрекъснато. Ние свикнахме – телевизията всяка вечер ни подхвърля, че някъде има разрушени селища и т. н. – ние свикнахме на всичко.

Първо, вълците са направени много лошо и слабо, няма нищо вълче в тях, нямаме знак за нещо вълче, нямаме го на сцената, нямаме го и горе по снега. Може би на завесата може да се сложи, пиесата няма пасторална завеса.

Не зная дали тук е мястото да коментираме и обсъждаме тази тема за вълците. Представете си, че непрекъснато се бесят хора и някой идва, който окачва по едно въже на сцената – как ще действа и за актьорите, и за публиката. Може би първото, второто, третото ще действуват, но по-нататък въжетата на обесените престават да действуват на публиката, те престават да действуват и на актьорите. Може би в този план режисьорът ще трябва да потърси нещо по-нататък. В момента не мога да реша. По този проблем не съм мислил предварително и ме завари неподготвен тук на Художествения съвет и съм длъжен да го засегна.

Искам специално да благодаря на режисьора Крикор Аза-

рян за неговия кураж, че след толкова много одумки – одумки е най-меката дума, която мога да употребя по отношение на текста – се реши да постави пиесата.

Тук се съблъскваме с едно друго нещо: дали ще се приемем или не, дали ще приемем един скачач, който иска да прескочи летвата гърбом или ще приемем само скачача, който прескача с ножица летвата. За това става дума – не говоря дали текстът е по-добър или по-лош от другите текстове, а става дума дали сме направили една друга нова структура в театъра, да ѝ дадем плът и искаме да приемем тази структура.

Вчера гледах една репетиция с понижено самочувствие и кураж. Трябва да си призная, че днес присъствувах на едни на-ченки на нещо празнично. Театърът е далеч от всичко делнично, от всякаква сивота, далеч от проповедите. Не отивам на театър, за да взема акъл някакъв от театъра. Хората са достатъчно умни. Но мисля, че на това представление освен елемент на празничност липсват шокови елементи. Съвременният зрител е много информиран човек, той е брониран, той е като младите рицари, които отиват да превземат божи гроб. Той е брониран и неговият кон е брониран. Зрителят е много информиран човек от телевизията и от списание "ЛИК", което БТА издава, както и "Паралели", които чете. Той е толкова много брониран и толкова много знае и подава веднага всичко на анализ. Той може да направи професионален анализ на всеки актьор поотделно, на сценографията, на музиката, на осветлението – той е специалист във всички области, той е все-странно развита личност. Следователно, този брониран зрител, който седи в своята броня на стола, трябва по някакъв начин да го съборим с куки, с канжи, с някакви въжета да го съборим от коня. И след като го съборим тогава вече да му кажем на негово

величество зрителя за какво сме го пожелали в театъра.

Мисля, че в постановката липсват няколко такива шокови контакта със зрителя. Днес гледах една репетиция, която има много наченки на нещо празнично.

Ако понятието "театралност" не се смята отрицателно – аз никога не влагам в него нещо отрицателно – мисля, че още малко театралност може да се сложи. Защото в крайна сметка идваме на театър и ако публиката идва на театър тя иска да види малко театър. Въпросът е в каква посока още да потърсим театъра. Аз не мога да деля постановката на части – на третини, на четвъртини. Може би съм краен спрямо режисьорите, но още малко театър не би навредил.

Последната ми бележка, може би малко нескромна: снощи гледах откриването на Световното първенство по футбол. Направи ми впечатление, че камерата непрекъснато следи топката, независимо от това дали е у слаби или силни играчи, дали е в нападение или в защита, дали е пред вратата или по тълчинията – камерата непрекъснато следи топката. А топката на сцената това е текстът на автора и ние трябва непрекъснато да следим топката на сцената. Щом загубим топката там става скучно и мисля, че там се получават провалите. Ако търсим слабите места къде пропада и къде става равно, това е тъкмо тези места, където изчезва топката. Всички играчи са там, но я няма топката, няма го текстът, няма го движението. Ако текстът се изнесе на преден план релефно, то тогава допълнително отделни сцени ще получат своя релеф на сцената. Мисля, че там първо трябва да се потърси. Аз до известна степен вярвам в това, което съм писал, проверявам го втори път. Струва ми се, че голяма част от текста се губи тук. Не искам да обиждам колеги и театъра, но тук текстът играе голя-

ма роля и ако пропуснем една или две фрази, въпреки че подвежда, върви в една делнична интонация, няма афоризми, няма напрегат диалог и както казват французите, като че ли се фехтоват на сцената. Авторът има съвсем скромни намерения.

Направи ми впечатление откровеността, с която се говори на Художествения съвет, изключителната колегиалност и етика, при която се правят всички бележки. Аз съм външен човек и рядко присъствавам на такива сбирки. Присъствувал съм в други области, където се разменят остри умозаклучения, всеки подсича стола на съседа си. Тук ми направи впечатление тази колегиалност и етика в отношенията, мекотата и деликатността в забележките, които бяха направени. Това ме радва, че пиесата ми се играе в такъв театър. Дано този климат, ако не е фалшив, изцяло да обхване театъра. За един Художествен съвет това е от изключителна важност. Аз повярвах на това, което се говори на Художествения съвет. Всичко беше умно, професионално, много точно, сърдечно и искрено. Това е най-силното, което ще остане в съзнанието ми — не толкова представлението, колкото работната група, която говореше. Ние направихме втора постановка на този Художествен съвет с изключителна заангажираност към проблемите на българския театър.

Благодаря на всички, в това число на ръководството на театъра. Сега театърът живее в малко труден период при опита да се внесат раздори, елементи на недоверие, на мнителност и туктам всичко започва да изпъква. А ако не си вярваме това ще доведе до пукнатини. Но мен ме зарадва този начин на обсъждане на постановката.

Пожелавам "На добър час" на пиесата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другари,

Обсъждането и изказванията, които се направиха, показват, че Художественият съвет приема с удовлетворение и с висока оценка реализацията на пиесата на Йордан Радичков "Януари" на сцената на Народния театър. Фактът, че се направиха доста бележки е едно указание за сериозността, за висотата на постижението. Истинското отношение на всички участващи в това обсъждане, творческият интерес, бяха в основата на всички изказвания, които се направиха. Това потвърждава още веднъж констатацията, която ме задължава да направя висока оценка на постановката и драматургията.

В началото искам да кажа, че режисьорът има основание да види всички бележки, които бяха направени и да преценява въпросите, които бяха поставени. Въпросът за текста трябва да бъде грижа на първо място, тъй като това е особен вид драматургия и в нея губенето на фрази и думи е недопустимо. Това беше ясно и го казахме и вчера. Смятам, че това е нещо, което може да се оправи сравнително лесно.

Второ, искам да обърна внимание на техническите служби, че това представление е свързано с ефекти, интермедии и т. н. Трябва да има голяма точност и прецизност в средствата, които се използват. Тук някой каза за велосипедиста – това минаване е абсолютно делнично. Трябва да бъде нещо много интересно, не може по такъв реалистичен начин да се прави нещо, което не е реалистично. Да се помисли по тези моменти, в които присъства приказното. Драматургията, с която имаме среща, е особена драматургия и не бих казал, че за първи път на сцената на теа-

търа се прави такава нещо. Ние направихме "Опит за летене", а имаме и други постановки, в които има такива неща. Това е особен вид литература и особена драматургия, тук няма сблъсъци, вадене на ножове и т. н. Има един дълбок прелом в народния живот, проникване в човешкото битие, в неговата всеобхватност, която се състои не само в днешния ден, а и във вчерашния ден. Човечеството е вървяло в своята зора и без което човечеството би било безкрайно бедно и би си стояло на онова място, откъдето е започнало. Това е една драматургия, в която средствата са фантазни, свързване на реалното с приказното. Това е едно обогатяване на палитрата на театъра с една нова талантива багра. Бях го казал още когато поставяхме "Опит за летене", но и сега с тази нова постановка засилваме тази красива и талантива багра, която не смятам нито за експеримент, нито за нещо необичайно. Бих смятал за експеримент някоя суха композиция, която не стига до сърцето на зрителя и не влияе на чувствата му, докато тук нещата са толкова дълбоки, свързани с дълбините на народния живот, че човек не може да стои спокойно в залата. Това е представление, в което човек се смее, а има и тъжни тонове, които дълбоко докосват сърцето на човека.

Предполагам, че всички зрители ще докосне това дете с балона, четенето на писмото и другите неща, които са дълбоко присъщи на народния живот, без които животът би бил безкрайно беден. Тук няма място нито за експеримент, нито за нещо необичайно, а за нещо талантиво, свързано с народния бит, с традициите на нашия народ, с красивите страни на неговото битие, тези приказни фантазии страни наред с реалния му живот, който е бил много тежък и мизерен.

Спомням си, че един критик, когато говорехме за "Опит за летене", каза, че Йордан Радичков влезе в историята на род-

ната драматургия, а след това каза, че такива "сумашедши" хора няма. Те започнаха да мислят, че всички сме били така добре поставени, както сме днес и забравиха, че 90 на сто от този народ бѐше доведен до безпросветен и мизерен живот. Затова искам да потвърдя, че обръщането на Народния театър към драматургията на Радичков не е никак случайно, защото това е едно голямо явление, един голям факт в нашата литература, независимо от това дали на всички ни е приятно или не.

Ние имаме за себе си основание да стоим твърдо зад тази драматургия, която сме реализирали и смятам, че удовлетворява нашите изисквания и ще срещне отклик в сърцето и душата на нашия зрител. Пожелавам на постановката "На добър час"!

Преминаваме към втора точка от дневния ред

Ние сме в края на театралния сезон и трябва да обърнем поглед напред. Приехме следващата постановка да бѐде "Всяка есенна вечер" от Иван Пейчев. Асен Шопов ще започне поставянето ѝ сега.

Както е известно имаме договор с югославския театър югославски режисьор да постави пиеса на наша сцена. Имахме разговор за "Дервишът и смъртта". Разпространихме текста и се получиха възражения от някои членове на Художествения съвет относно този текст и ми се струва, че някои от тях имат съществен характер. Искам да чуя имате ли и други съображения по този текст. Има думата др. Банчо Банов.

БАНЧО БАНОВ:

Искам да дам само допълнителна информация. В предварителния разговор с режисьора се оказа, че нещата не се свеждат само до текста на пиесата. Режисьорът вижда тази пиеса при една постановка, в която чувството за мюсюлманство се превръща в цен-

траден момент. Той иска деветдесет души миманс, от които тридесет души дервиши, които да изпълняват дервишки танци. Това изключително много ще затрудни нашия театър във връзка с тежките му задачи напоследък. Излизаме от една тежка продукция и да влезем във втората ще бъде трудно за нас.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Масалитинова.

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

Струва ми се, че наистина пиесата е странно преписана, без никаква рамка и трудно човек превключва от сцена в сцена. Пиесата, според мен, е интересна и сигурно този чудесен режисьор Бранко Плеша има някакъв образ на постановката, който е интересен, но ми се струва, че точно тази пиеса и постановка на гост-режисьора в момента не е много подходяща като тема, като проблем. Струва ми се, че няма да има и такава публика за тази пиеса след толкова много постановки. Тя е малко притча и с едни асоциации, които не биха звучали добре в момента, поставени от гост-режисьор. Той не взема нещо, което ще има сигурен успех и съзвучност с публиката. Това е малко хлъзгав терен, в който не-нужно ще нагазим. Освен това като прибавим и преумората на мъжкия състав, претоварването му, а ни очакват и големи революционни пиеси за чествуване шестдесетгодишнината на Съветската държава.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Хашъмов.

САВА ХАШЪМОВ:

Аз съм от тези, които направиха възражения по пиесата. Искам да напомня нашето заседание, на което обсъждахме репертоара за следващия сезон и колко задълбочено и надълго обсъждахме

всяка пиеса в един такъв период от развитието на българския театър. Най-малко ние имаме основание, а от друга страна, да правим грешки в определянето на стила си в репертоара и още повече в реализацията. Имаше въпроси към тази пиеса, тъй като не я познавахме. Ще повтора възраженията си: преди всичко пиесата остава впечатлението – след като не оспорвам качествата на режисьора и актьора Бранко Плеша – за един литературен сценарий, в който вероятно има своя идея, поставял го е веднъж, но това, което се чете за мен е един текст на философски диспут, който се води на сцената. Второ, пиесата оставя впечатление за една надробеност на откъсите, които се редуват един след друг, за едно развитие на действието, което ни очаква във всеки следващ момент. Пиесата ми е ясна като развитие, оставя ми впечатление като нещо познато и ясно, в което няма изненада. Освен това предполагам, че най-малко на нас се полага на наша сцена да представяме с български артисти от българския театър, в която всички действащи лица са мохамедани с тяхните проблеми и преживявания. Просто едно такова натрупване на една смесица от мохамедански неща на наша сцена ще звучат неудобно, независимо от философските проблеми, които поставя пиесата, които не са чисто сръбски и чисто мохамедански, те са чисто човешки. Според мен пиесата няма да прозвучи както ни се иска на наша сцена и то именно предвид на това колко сериозно и точно оглеждахме мястото на всяка пиеса на наша сцена.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Кирил Кавадарков.

КИРИЛ КАВАДАРКОВ:

Четох пиесата и ми се струва, че за мен е неудобно да играя мъдри изречения едно към едно. При Шекспир се играе, но

се разбира друго нещо. Тук нещата са: това се говори, това и се играе. Такова нещо не ми се харесва да го играя като актьор. Ще дойде режисьорът, ще ми каже, че бъркам.

Първото прочитане на пиесата ме изненада и ми се струва, че не мога да говоря тези неща и те да не се получават.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Иванка Димитрова.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Чела съм романа и ми се струва, че в драматизацията не е предадено богатството на романа. Може би чрез своето майсторство като режисьор ще направи известни допълнения, но мисля, че нашият театър не е подготвен за една такава работа, няма настройване към историята, към характера на събитията, които протичат в братска Югославия. При това ще действа повърхностно, външно.

Ако е възможно да отклоним Бранко Плеша от тази пиеса. Те имат възможност да ни предложат и други свои автори, при които има една завършена драматургия и няма да бъдем подложени на един ужасен риск.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Когато разговаряхме с режисьора Бранко Плеша не бяхме дали отговор. Той ни показа някои снимки. Той ме попита дали биха могли актьорите да поживеят в някакво мюсюлманско село или семейство, за да могат да влязат в тези неща. В Югославия има цяла мюсюлманска република – Босна и Херцеговина. Попитахме го и за националността на автора, като им казах, че не влагам нищо в този въпрос. Те започнаха едно мъгливо обяснение.

Дори Бранко Плеша се опита доста картинно да ^{вбз}произведе някои ритуали, които трябва да се правят и които ни ужасиха. А и някои наши хора от миманса какво ли не са правили, но не са били дервиши досега. Има неща, които са сложни и които са чужди на нас като нация.

Югославската литература има една много силна ^{лична} ~~лична~~ ^{"трагична хитина"} "Мост ^Тнад Дрина", също и романа на Мешо Селимович. На нас това е чуждо.

Тук се изнеооха достатъчно аргументи – и да откажем деликатно, и че сме готови и класика и съвременни неща да реализираме, но близки до нас, които ще реализираме на ниво. Тук са правени пиеси на Нушич, и на Кърлежа, и т. н. Да се потърси нещо по-близко. Мюсюлманството за българския народ не е симпатично.

Художественият съвет единодушно стои на позицията, че произведението, което ни се предлага, не е подходящо и Художественият съвет и ръководството на театъра молят ръководството на приятелския театър в Белград да потърси и предложи друго произведение, което да контактува с нас и което да ни даде възможност да го представим по-добре и да представим нашето чувство в по-добра и цивилизована форма. Разбира се, големите идеи могат да се сложат и в потури, и във щесове, и т. н. Нямам пред вид това, а една фактура, която няма да ни действа така и няма да я преодоляваме.

Възлага се на др. Антония Каракостова да говори с тях и ги уведоми за мнението на Художествения съвет.

Закривам заседанието на Художествения съвет!

/Край 21 часа и 10 минути/

стенограф:

т. 44-40-89

Вайзел